

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента на дисертацію

Санченка Геннадія Олексійовича

за темою: «Управління стабільністю аграрних підприємств та напрями її підвищення», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми дослідження

Обрана тема дисертаційного дослідження «Управління стабільністю аграрних підприємств та напрями її підвищення» є, безумовно, актуальною та своєчасною.

В умовах геополітичної та економічної нестабільності, посиленої впливом військових дій та глобальних викликів (зміни клімату, порушення ланцюгів постачання), аграрний сектор України відіграє критичну роль у забезпеченні національної продовольчої безпеки та є вагомим експортним джерелом. Відтак, забезпечення стійкого функціонування та розвитку, тобто стабільності, аграрних підприємств є завданням державної ваги.

Аграрні підприємства функціонують в умовах високої волатильності, що обумовлена як природно-кліматичними (сезонність, погодні ризики), так і ринковими (цінові коливання, доступ до ресурсів, кредитування) та інституційними (зміни в регулюванні) чинниками. У цьому контексті розробка ефективного механізму управління стабільністю набуває особливої практичної цінності.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених стійкості, фінансовій стабільності та економічній безпеці, концепція комплексного управління стабільністю аграрного підприємства як інтегральної категорії, що охоплює ресурсний, фінансовий, виробничий та організаційний аспекти, залишається недостатньо розробленою та систематизованою. Існує об'єктивна потреба в уточненні методологічних засад та розробці практичних інструментів для оцінки та підвищення цієї стабільності.

У сучасних умовах управління стабільністю не може бути статичним. Воно вимагає розробки адаптивних механізмів, які дозволяють підприємствам швидко реагувати на шоківі зовнішні впливи та оперативно впроваджувати заходи для збереження їхньої життєздатності та конкурентоспроможності. Дисертація Санченка Г. О. спрямована саме на вирішення цього нагального практичного завдання.

Таким чином, актуальність теми дисертації визначається як фундаментальними потребами розвитку економічної науки у сфері управління стабільністю, так і критичними практичними запитами аграрного бізнесу України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані Санченком Г. О. у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічно послідовними та достовірними, що базується на таких аспектах. Дисертант чітко артикулював проблему недостатньої системності у науковому доробку щодо управління стабільністю аграрних підприємств, особливо в умовах військових ризиків (Пункт 1 висновків). Це обґрунтувало необхідність розробки власної концепції (Пункт 6) та удосконалення системи управління (Пункт 7).

Здійснене автором уточнення ключових понять, зокрема «стабільність аграрного підприємства» та «ризик для стабільності аграрних підприємств» (Пункт 2), є не просто формальним, а надає цим термінам більш інтегрального та адаптивного характеру, що відповідає сучасним викликам. Визначення стабільності як рівноважного стану, що забезпечує постійний приріст обсягів виробництва, доходу та прибутку на фоні ризиків і загроз, є методологічно вагомим.

Обґрунтовано Концепцію стабільного функціонування та сталого розвитку аграрного підприємства (Пункт 6), яка демонструє логічну завершеність теоретичного пошуку. Вона інтегрує інноваційні механізми, процесно-інституційний підхід та фокусування антикризових модуляційних впливів, що є комплексним відображенням шляхів підвищення стабільності.

Дисертантом проведено ґрунтовний аналіз сучасного стану та значущості аграрного ринку України, підтверджуючи його вагому частку у ВДВ, прибутку та експорті (Пункт 3). Це створює надійний макроекономічний фундамент для подальших мікроекономічних висновків.

Дослідження чітко ідентифікує специфічні чинники ризиків агровиробництва, що виникають через його специфіку ("під відкритим небом"), ринкові коливання та вплив зовнішнього політичного/економічного середовища (Пункт 4). Обґрунтування базується на галузевій специфіці.

Дослідження підтверджує свої висновки на конкретному прикладі ТОВ "СЕРВІСАГРОТЕХ" (Пункт 5). Аналіз фінансових показників (збитків 2022-2023 років, низьких показників ліквідності та рентабельності) чітко доводить необхідність запропонованих удосконалень. Встановлення низького рівня стабільності підприємства після перших шоків 2022 року слугує переконливим емпіричним доказом актуальності роботи.

Розробка удосконаленої комплексної системи оцінювання (Пункт 8), що включає три групи показників (рентабельності/ділової активності, ліквідності/платоспроможності, майнового потенціалу), а також інтегрального показника (Пункт 8 дод.), який об'єднує фінансову, економічну та виробничо-технологічну безпеку, є методично виправданою. Запропонований інструментарій дозволяє отримати об'єктивну та всебічну

оцінку стабільності, що є основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Удосконалена система управління стабільністю (Пункт 7) логічно поділена на п'ять локальних підсистем (інформаційна, організаційна, фінансова, маркетингова, технологічна). Така структура є функціонально повною і відображає міждисциплінарний характер управління стабільністю.

Рекомендації щодо напрямів підвищення рівня стабільності (Пункт 9) є конкретними (впровадження технологій, оптимальне використання ресурсів, менеджмент процесів) і безпосередньо впливають з проведеного аналізу проблем.

Враховуючи послідовність викладення, використання адекватного інструментарію аналізу, підтвердження теоретичних положень емпіричними даними аграрного сектору та конкретного підприємства, а також логічний зв'язок між виявленими проблемами і запропонованими шляхами їх вирішення, можна стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є глибоко обґрунтованими та достовірними.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Санченка Геннадія Олексійовича забезпечується використанням загальноновизнаних методів. Застосування класичних та сучасних методів економічного аналізу (системний, структурно-логічний, статистичний, порівняльний, графічний, методи експертних оцінок) відповідає вимогам до дисертаційних досліджень у галузі економіки.

Обґрунтування базується на офіційних статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства, міжнародних організацій, а також на первинній фінансовій та статистичній звітності конкретного аграрного підприємства (ТОВ "СЕРВІСАГРОТЕХ"), що забезпечує емпіричну перевірку розроблених методів.

Виявлені проблеми, сформульовані теоретичні положення, розроблені методичні підходи та практичні рекомендації становлять цілісну, логічно взаємопов'язану систему, де кожен наступний елемент впливає з попереднього аналізу.

Наукова новизна дисертації полягає в отриманні низки результатів, що розширюють теоретико-методологічну базу управління стабільністю аграрних підприємств. Найбільш вагомими є такі положення.

Вперше розроблено Концепцію стабільного функціонування та сталого розвитку аграрного підприємства, яка вирізняється інтегральним підходом, орієнтованим на раціоналізацію ресурсних можливостей та зниження впливу негативних обставин (особливо військової агресії). Її ключова новизна полягає у впровадженні процесно-інституційного підходу та фокусуванні на

інтеграції антикризових модуляційних впливів (суб'єктів та об'єктів управління) для послаблення загроз на різних ступенях їх прояву (апріорній, латентній, реальній, легальній та катастроф).

Удосконалено систему управління та забезпечення стабільності аграрного підприємства, шляхом виділення та деталізації п'яти локальних підсистем (інформаційної, організаційної, фінансової, маркетингової, технологічної) з чітким визначенням їхніх функціональних завдань. Це забезпечує комплексність та адаптивність управлінських рішень до динамічних умов аграрного ринку. Розроблено комплексну систему оцінювання ефективності управління та забезпечення стабільності аграрних підприємств на основі інтегрального показника. Удосконалення полягає у новому поєднанні та структуризації трьох груп показників (рентабельності/ділової активності, ліквідності/платоспроможності, майнового потенціалу) та введенні показників вагомості груп для більш об'єктивного визначення рівня стабільності за шкалою ідентифікації.

Удосконалено інтегральний показник оцінювання стабільності підприємств агропромислового сектора, який, на відміну від існуючих, розраховується на підставі трьох груп інтегральних показників безпеки: фінансової, економічної та виробничо-технологічної. Така інтеграція дозволяє отримати універсальну, зведену оцінку, що враховує мультиплікативний ефект загроз.

Основні принципи управління сільськогосподарськими підприємствами для підвищення стабільності. Доповнення та уточнення принципів (актуальності, системності, перманентності, економічної ефективності) адаптує загальноекономічні принципи до специфіки управління стабільністю агропідприємств, особливо наголошуючи на системності та перманентності вдосконалення.

Набули подальшого розвитку класифікація ризиків для стабільності аграрних підприємств шляхом розширення критеріїв класифікації та деталізації їхнього змісту. Особливу цінність має диференціація за комплексністю дослідження (прості, складні) та розмірами наслідків (не суттєві, суттєві, критичні, катастрофічні), що важливо для адекватного управління ризиками в умовах військових загроз.

Науково-практичні рекомендації щодо напрямів підвищення рівня стабільності аграрних підприємств, які сформульовані на основі розробленого автором методичного інструментарію та спрямовані на практичне вирішення проблем, виявлених у процесі дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Дисертація Санченка Г.О. є самостійним та завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні. Дисертація характеризується ґрунтовністю, високим рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до розв'язання наукових

проблем. Достовірність одержаних результатів підтверджується логікою проведення досліджень, яка структурно представлена в змісті дисертації.

Основні положення і висновки опубліковано у 7 наукових працях загальним обсягом 3,12 друк. арк. (2,63 друк. арк. належить особисто автору), у т. ч.: 3 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу; 3 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. У роботі терміни «стабільне функціонування» (стан) і «сталий розвиток» (динамічний процес) використовуються як взаємодоповнюючі, але їхнє методологічне співвідношення у рамках розробленої Концепції залишається дещо розмитим. Стабільність визначена як рівноважний стан, що забезпечує постійний приріст (що вже є елементом розвитку), тоді як сталий розвиток є більш широкою категорією (включає екологічний, соціальний аспекти, які не знайшли детального відображення у запропонованих оціночних показниках).

2. Дисертант удосконалив комплексну систему оцінювання та запропонував інтегральний показник на підставі трьох груп безпеки: фінансової, економічної, виробничо-технологічної (Пункт 8 Новизни). Хоча автор вказує на розробку шкали ідентифікації рівня показника та запропонованих показників вагомості, у наведених висновках не представлено детально процедуру розрахунку цих вагомостей та критеріїв шкали ідентифікації. Обґрунтування значень вагомості є критичним моментом, оскільки саме вони визначають кінцевий рівень стабільності.

3. Дисертант удосконалив систему управління стабільністю, виділивши п'ять локальних підсистем (Пункт 7 Новизни). У переліку підсистем не виділена окремо або недостатньо акцентована підсистема безпеки (захисту) або кризового реагування (адаптації), що є критично важливим в умовах, які сам дисертант обґрунтував як основну актуальність теми (військова агресія, ризик руйнування майна, збільшення витрат на безпеку). Завдання "забезпечення менеджменту інформацією" (інформаційна підсистема) або "забезпечення високої гнучкості" (організаційна підсистема) є загальними.

Значення дослідження для науки і практики та напрями його використання.

Дисертаційна робота Санченка Г. О. має вагоме значення як для розвитку економічної науки, так і для практичної діяльності аграрних підприємств.

Теоретичне значення полягає у систематизації та поглибленні наукових знань в галузі управління стабільністю аграрних підприємств. Вперше розроблено Концепцію стабільного функціонування та сталого розвитку

аграрного підприємства на основі процесно-інституційного підходу, що інтегрує антикризові модуляційні впливи.

Практичні результати дослідження можуть бути безпосередньо використані на рівні підприємств та органів управління. Напрями підвищення стабільності та функціональні завдання удосконаленої системи управління (Пункт 7) можуть бути використані як дорожня карта для формування антикризових та адаптивних стратегій, особливо в умовах воєнних та післявоєнних ризиків.

Загальний висновок

Наукові результати проведеного дисертаційного дослідження Санченка Геннадія Олексійовича на тему «Управління стабільністю аграрних підприємств та напрями її підвищення» надали можливість авторові сформулювати висновки та пропозиції теоретичного та прикладного характеру. За актуальністю, ступенем наукової новизни обґрунтованістю наукових положень та практичною цінністю одержаних результатів, дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а її автор Санченко Геннадій Олексійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Завідувач кафедри маркетингу

Навчально-наукового

інституту управління, економіки та бізнесу

ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

доктор економічних наук, професор

І.І. Каліна